অধ্যায় ৮ঃ আহোমসকলৰ অধীনত মধ্যযুগীয় অসমৰ সমাজ, অর্থনীতি, ধর্ম আৰু প্রশাসন

অধ্যায় গাঁথনি

৮.১ উদ্দেশ্য

৮.২ পৰিচয়

৮.৩ সামাজিক পৰিস্থিতি

৮.৪ অর্থনৈতিক পৰিস্থিতি

৮.৫ ধর্মীয় বিশ্বাস

৮.৬ মধ্যযুগৰ অসমৰ প্রশাসন প্রশাসনীয় ব্যৱস্থা

৮.৭ অধ্যায়টোৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৮.৮ প্রসংগ পুথি

৮.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

৮.১০ আৰ্হি প্রশ্ন

৮.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- আহোম সাম্রাজ্যৰ অধীনত সামাজিক পৰিস্থিতি আলোচনা কৰিব পাৰিব,
- আহোম যুগৰ অর্থনীতি বিশ্লেষণ কৰিব পাৰিব,
- আহোম শাসনৰ অধীনত ধর্মীয় পৰম্পৰা ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব,
- অসমত ভক্তি আৰু নৱবৈষ্ণৱবাদৰ ধাৰা তথা অসমৰ সংস্কৃতিৰ ওপৰত ইয়াৰ প্রভাৱ ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব,
- আহোম প্রশাসনৰ এক বিশেষ বৈশিষ্ট্য পাইক প্রথাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব।

৮.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়ত আমি আহোম শাসনৰ সময়ত প্রচলিত আর্থ-সামাজিক আৰু অর্থনৈতিক পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিম। লগতে এই অধ্যায়ত আমি প্রশাসনীয় দিশত আহোমসকলে আৰম্ভ কৰা বৈশিষ্ট্যপূর্ণ প্রথাৰ বিষয়েও বুজিবলৈ চেষ্টা কৰিম।

৮.৩ সমাজ

আহোম যুগত উপলব্ধ বৃহৎ পৰিমাণৰ সাহিত্যিক নিদর্শনে সমকালীন সমাজৰ বিষয়ে সম্যক ধাৰণা প্রদান কৰাৰ লগতে ইয়াৰ পৰা সেই যুগৰ লোকসকলৰ মাজত প্রচলিত ৰীতি-নীতিৰ বিষয়ে জানিব পাৰি।

আমি ব্ৰাহ্মণসকলৰ বিষয়ে জানিব পাৰো যিসকলে অসমত বসতি স্থাপন কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। অসমৰ ৰজাসকলে বিদ্বান ব্ৰাহ্মণসকলক অসমলৈ আনি ৰাজ্যত ব্ৰাহ্মণ্যবাদী পৰম্পৰা শক্তিশালী কৰিবলৈ পৃষ্ঠপোষকতা আগবঢ়াইছিল। বৃত্তিগতভাৱে জ্যোতিষচৰ্চাৰ সৈতে জড়িত *দৈৱজ্ঞ* অথবা *গণক*সকলে আহোম ৰজাৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰাৰ লগতে সমাজত উচ্চ আসন দখল কৰিছিল। ইয়াৰ পিছতে কায়স্থসকলৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি, এইসকলৰ কাম আছিল হিচাপ-পত্ৰ চোৱা-চিতা কৰা আৰু বিভিন্ন বিভাগৰ নথি সংৰক্ষক ৰূপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰা। তেওঁলোকক *সৎ কৰ্মী* বুলিও কোৱা হৈছিল কাৰণ তেওঁলোকে ছয়বিধ সংস্কাৰ ৰূপায়ন কৰিছিল। সংখ্যাৰ দিশৰ পৰা কলিতাসকলে ব্ৰাহ্মণ অথবা *দৈৱজ্ঞ*সকলক চেৰ পেলাইছিল। অসমত *কলিতা*সকলক দুটা ভাগত বিভক্ত কৰা হৈছিল *বৰ কলিতা* আৰু *সৰু কলিতা*। সামাজিক পদানুক্ৰমত পৰৱৰ্তী স্থান দখল কৰিছিল কেওটসকলে । কেওটসকলৰ সৰ্বপ্ৰথম উল্লেখ কৰা *গুৰু চৰিতত* পোৱা যায়। *কেওট*সকলৰ দুটা শ্ৰেণী আছিল- *হালোৱা কেওট* যিসকলক উচ্চবৰ্গৰ হিন্দু ৰূপে গণ্য কৰা হৈছিল আৰু *জালোৱা কেওট*, যিসকল আছিল মাছমৰীয়া সম্প্ৰদায়ৰ অৱদমিত নিম্ন শ্ৰেণীৰ লোক। *কৈৱৰ্ত*সকলে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম অনুসৰণ কৰিছিল।

সামাজিক জখলাত কোঁচ অথবা *ৰাজবংশী*সকল আছিল আন এক উচ্চ শ্ৰেণী। *চুতিয়া*সকল আছিল আন এক জনজাতীয় গোট, এওঁলোকৰ এটা অংশ আহোমসকলৰ সৈতে সংমিশ্ৰিত হোৱাৰ বিপৰীতে আন একাংশ *মিছিং*সকলৰ লগত সংমিশ্ৰিত হৈ পৰিছিল। আনহাতে তৃতীয় এটা গোট পূৱ অসমৰ *ৰবাহী*সকলৰ এটা অংশলৈ পৰিণত হৈ *ৰবাহী চুতিয়া* ৰূপে জনাজাত হৈছিল। *চুতিয়া* অথবা *দেউৰী*সকলৰ পুৰোহিত শ্ৰেণীয়ে নিজস্ব বিশ্বাসত অটল আছিল। *চুতিয়া*সকলৰ যিসকলে হিন্দু ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল তেওঁলোকে নিজৰ এক সুকীয়া পৰিচয় গঢ়ি তুলিছিল।

অসমীয়া সমাজত আন বহুতো জাতি, উপজাতি আৰু বৃত্তিগত শ্ৰেণী আছিল। বিখ্যাত কবি মাধৱ কন্দলীয়ে নাথযোগী আৰু হৰিসকলৰ বিষয়ে কৰা উল্লেখৰ পৰা সমাজত সেই দুটা জাতিৰ নিম্ন স্থানৰ কথা সূচিত হয়। কেতবোৰ বিশেষ জাতি ভিত্তিক বৃত্তিৰ বাহিৰে অধিকাংশ বৃত্তিতে সকলো জাতি আৰু বৰ্ণৰ লোক নিয়োজিত হ'ব পাৰিছিল।

অসমত বৃহৎ সংখ্যক জনজাতি আছিল যিসকলে নিজৰ সম্প্ৰদায়ৰ নীতি-আইন মতে পৰিচালিত হৈছিল। *লালুং* অথবা *তিৰা* আৰু *ডিমাছা*সকল আছিল *বড়ো-কছাৰী* জনজাতিৰ। ১৮ শতিকাৰ প্ৰথমাৰ্ধত প্ৰব্ৰজন ঘটা বৌদ্ধধৰ্মীয় লোকসকলৰ ভিতৰত *খামটি*সকল, *দোৱান*সকল, *টাই-ফাকে*সকল, *তুৰুং*সকল, *আইতনীয়া*সকল আৰু *নৰা*সকলে সৰু সৰু গোট গঠন কৰিছিল। বখতিয়াৰ খিলজীৰ নেতৃত্বত মুছলিমসকলৰ প্ৰব্ৰজনৰ ফলত ৰাজ্যত মুছলমানসকলৰ বসতি স্থাপিত হৈছিল।

মধ্যযুগীয় অসমৰ সমাজে কলা আৰু স্থাপত্যবিদ্যাৰ বিকাশলৈ যথেষ্ট পৰিসৰ প্ৰদান কৰিছিল। আহোম আৰু কোচ শাসকসকলে বহুতো পুৰণি মন্দিৰ পুনৰ নিৰ্মাণ কৰিছিল, নতুন মন্দিৰো নিৰ্মাণ কৰিছিল আৰু এক নতুন ধৰনৰ অষ্টভুজকাৰ গম্বুজ আৰু মৌবাহৰ দৰে তোৰণৰ

নিৰ্মাণশৈলীৰ প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল। লগতে তেওঁলোকে শিলৰ টুকুৰাৰ সলনি ইটাৰ বিস্তৃত ব্যৱহাৰ আৰম্ভ কৰিছিল। নৱবৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ ফলত আহোম আৰু কোচ ৰজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত সাঁচিপতীয়া পুথিৰ লিখনশৈলীৰ বিকাশ হৈছিল। ধৰ্মনিৰপেক্ষ সাঁচিপতীয়া পুথিৰ ভিতৰত আটাইতকৈ বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ নিদৰ্শন হৈছে *হস্তীবিদ্যাৰ্ণৱ*।

নৱবৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ পূৰ্বে সংস্কৃত আছিল প্ৰধান ভাষা। কিন্তু লাহে লাহে অসমীয়া ভাষাই ইয়াৰ স্থান দখল কৰিবলৈ লয় আৰু ভূমি প্ৰদান ফলিত সংস্কৃতৰ লগতে অসমীয়া ভাষাৰো ব্যৱহাৰ হ'বলৈ ধৰে। আহোম ৰজাই আগবঢ়োৱা পৃষ্ঠপোষকতাৰ বাবে মাধৱ কন্দলী, শংকৰদেৱ, অনন্ত কন্দলী আদিৰ হাতত অসমীয়া সাহিত্য সমৃদ্ধিশালী হৈছিল। শংকৰদেৱৰ *কীৰ্তনঘোষা, ৰুক্মিণী হৰণ, ভক্তি ৰত্নাকৰ* আদি হৈছে অসমীয়া সাহিত্যৰ অমূল্য সম্পদ। *সত্ৰীয়া বংশাৱলী* আৰু *চৰিত পুথি*সমূহৰ (সন্তসকলৰ জীৱন আধাৰিত) দ্বাৰা অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যই এক নতুন মৰ্যাদা লাভ কৰিছিল। বহুতো ধৰ্মনিৰপেক্ষ লিখনি যেনে বকুল কায়স্থৰ *কিতাবত মঞ্জৰী*, শ্ৰীধৰৰ *সন্ধ্যাকাণ্ড* আদিয়েও অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাল চহকী কৰিছিল। আহোম শাসকসকলে অসমীয়া সাহিত্যলৈ আগবঢ়োৱা আটাইতকৈ উল্লেখযোগ্য অৱদান হৈছে বুৰঞ্জীসমূহ।

আহোমসকল খেল-ধেমালি, নৃত্য আৰু সংগীতৰো পৃষ্ঠপোষক আছিল। জন্তুৰ যুঁজ আছিল অৱসৰ বিনোদনৰ অন্যতম আহিলা। শেনছোৱা বৰুৱা (শেন চৰাইৰ প্ৰশিক্ষণৰ বাবে নিযুক্ত বিষয়া), কুকুৰাচোৱা বৰুৱা (কুকুৰা যুঁজৰ বাবে কুকুৰা প্ৰশিক্ষক) আদিৰ নিযুক্তিয়ে এইধৰণৰ খেলৰ জনপ্ৰিয়তাৰ উমান দিয়ে। কৃষিভিত্তিক উৎসৱ যেনে বিহুৰ সময়ত নৃত্য-সংগীত উদযাপন কৰা হৈছিল, শাক্তধৰ্মৰ প্ৰভাৱত দুৰ্গা পূজাও অসমত সমান উৎসাহ-উদ্দীপনাৰে উদযাপন কৰা হৈছিল। মন্দিৰসমূহত *নটী*সকলে প্ৰদৰ্শন কৰা *দেৱদাসী* নৃত্যৰো প্ৰচলন আছিল। সত্ৰৰ দৰে অনুষ্ঠানে *ওজা-পালি, সূত্ৰধাৰী, দশাৱতাৰ আৰু কৃষ্ণ নৃত্যৰ* দৰে বিভিন্ন শৈলীৰ নৃত্যৰ প্ৰসাৰত উৎসাহ যোগাইছিল।

সমাজত যৌথ পৰিয়ালৰ প্ৰথা প্ৰচলিত আছিল। পিতৃতান্ত্ৰিক সমাজব্যৱস্থাৰ অধীনত অসমীয়া নাৰীয়ে বাস কৰিছিল যদিও দেশৰ অন্য প্ৰান্তত প্ৰচলিত থকাৰ দৰে সতীদাহ আদি সামাজিক কুসংস্কাৰৰ বলি হোৱা নাছিল। অৱশ্যে *হৰিদেৱ চৰিতত* ইয়াৰ দুই-এটা ব্যতিক্ৰমী উদাহৰণ পোৱা যায়। ব্ৰাহ্মণ আৰু কায়স্থসকলৰ বিধৱাসকল কঠোৰ নীতি-নিয়মৰ মাজত থাকিবলগীয়া হৈছিল। আনুষ্ঠানিক শিক্ষাক ভাল চকুৰে চোৱা হোৱা নাছিল। *ৰত্নাৱলী, কীৰ্তন* আৰু *নামঘোষা* পঢ়িব পৰা হ'লেই তেওঁলোকক শিক্ষিত বুলি ধৰা হৈছিল। অৱশ্যে মহিলাসকলে কঠিয়া ৰোৱা, চপোৱা আদি কৃষিভিত্তিক কাৰ্যত পুৰুষৰ সমানে সমানে অংশগ্ৰহণ কৰিছিল। প্ৰতিঘৰৰ মহিলা আছিল একোগৰাকী সুনিপুণ শিপিনী।

সমাজৰ সকলোতে বিবাহৰ প্ৰথা একে ধৰণৰ নাছিল। আহোমসকলে *চকলং* প্ৰথাৰে বিবাহ সম্পন্ন কৰিছিল। অৱশ্যে আহোম ৰজাই যদি আন সম্প্ৰদায়ৰ যুৱতী বিয়া কৰাই তেতিয়া বৈদিক ৰীতি-নীতি পালন কৰা হৈছিল। ৰাজ্যৰ জনজাতীয় গোটসমূহে নিজা নিজা নিয়ম পালন কৰিছিল।

খাদ্যাভ্যাসৰ ভিতৰত ধনী-দুখীয়া নিৰ্বিশেষে সকলোৱে প্ৰধান আহাৰ ৰূপে গ্ৰহণ কৰিছিল ভাত, গাখীৰ, মাছ আৰু মাহ। পানৰ সৈতে তামোল চোবাই খোৱাটো আছিল মানুহৰ সাধাৰণ অভ্যাস।

আহোম শাসনৰ আৰম্ভণিতে সমাজৰ বিভিন্ন গোট আৰু শ্ৰেণীৰ মাজত সম্প্ৰীতিৰ ভাৰ আছিল। আহোম শাসন সুপ্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ পিছত আমি সমাজত স্তৰীকৰণ দেখা পাওঁ। ৰজা, *পাত্ৰ-মন্ত্ৰী* আৰু পুৰোহিত শ্ৰেণীয়ে অভিজাত মৰ্যাদা উপভোগ কৰিছিল। ইয়াৰ পিছতে আছিল *চমুৱা* শ্ৰেণী যিসকলক *বৰুৱা, হাজৰিকা, শইকীয়া* আদি উপাধি প্ৰদান কৰা হৈছিল। সমাজৰ একেবাৰে নিম্ন স্থানত ৰখা হৈছিল পাইক বা লগুৱাসকলক আৰু এইসকলৰ স্থান আছিল সামৰিক বাহিনী আৰু গা-ৰে খাটি খোৱা শ্ৰেণীত। শ্ৰেণীসমূহৰ মাজত সামাজিক বিভাজন পৰিস্ফুট হৈছিল প্ৰধানকৈ সাজ-পাৰ, খাদ্যাভ্যাস, পাইকৰ গৰাকীস্বত্ব আদিৰ মাজত।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ খালী ঠাই পূৰণ কৰক—

ক) .....সকল আছিল বৃত্তিগতভাৱে জ্যোতিষী।

খ) কেওটসকলৰ আটাইতকৈ পুৰণি উদাহৰণ পোৱা যায়.....ত।

গ) নাথযোগী আৰু হৰিসকলৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰিছিল.....য়ে।

ঘ) আহোমসকলে.....প্ৰথাৰে বিবাহ সম্পন্ন কৰিছিল।

ঙ) সমাজৰ একেবাৰে নিম্ন স্থানত থকা লোকসকল আছিল.....।

চ) বৰুৱা, হাজৰিকা, শইকীয়া আদি বিষয়বাবৰ দায়িত্বত আছিল ..... শ্ৰেণী।

৮.৪ অৰ্থনীতি

কৃষি আছিল আহোম যুগৰ অৰ্থনীতিৰ মেৰুদণ্ড। কৃষিভিত্তিক অৰ্থনীতি আছিল স্বয়ংসম্পূৰ্ণ আৰু যুদ্ধ তথা প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ বাহিৰে জনসাধাৰণে কেতিয়াও খাদ্যৰ সংকটত ভুগিব লগা হোৱা নাছিল।

গাঁওসমূহক এনেদৰে গঠন কৰা হৈছিল যে একে বৃত্তি আৰু জাতিৰ পৰিয়ালসমূহে একেলগে থকাৰ সুবিধা লাভ কৰে, যেনে *তাঁতীকুছি, কমাৰকুছি* আদি। গ্ৰামাঞ্চলৰ জীৱন আছিল অতি কঠিন কাৰণ সাধাৰণ ৰাইজে ৰজাক গা-ৰে খাটি দিয়াৰ লগতে যুদ্ধৰ সময়ত অংশগ্ৰহণ কৰি কৰ আদায় দিবলগীয়া হৈছিল। একে সময়তে তেওঁলোকে সত্ৰৰ মুৰব্বীসকলক কৰ আদায় দি সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিবলগীয়া হৈছিল।

ৰংপুৰ, গড়গাঁও, গুৱাহাটী, হাজো আদিত নগৰ কেন্দ্ৰ আছিল যিসমূহ প্ৰশাসনীয়, বাণিজ্যিক অথবা ধৰ্মীয় কেন্দ্ৰলৈ পৰ্যবসিত হৈছিল।

বিদেশী পৰ্যটকসকলৰ লিখনিত উল্লেখ থকা অনুসৰি অসম কৃষিভিত্তিক উৎপাদনত চহকী আছিল। ধানৰ খেতি বৃহৎ পৰিমাণে কৰা হৈছিল লগতে মাহ, তেলৰ বীজ, মচলা, সৰিয়হ, পপি (নিচাযুক্ত সামগ্ৰীৰূপে), বাঁহ আদিৰ খেতিও কৰা হৈছিল। ফল-মূলৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য আছিল থেকেৰা, ঔ-টেঙা, অমৰা, কমলা আদি। চাহাবুদ্দিন তালিছে স্থানীয় লোকসকলে নিমখৰ সলনি *খাৰ* ব্যৱহাৰ কৰাৰ প্ৰসংগ উল্লেখ কৰিছিল। *বাঁহবাৰী, জালুকবাৰী, আদাবাৰী, বেতকুছি* আদি ঠাইৰ নামৰ পৰা সেই স্থানত হোৱা খেতিৰ বিষয়ে ধাৰণা কৰিব পাৰি। পাহাৰীয়া এলেকাত তেজপাতৰ খেতি কৰা হৈছিল। চাহাবুদ্দিন তালিছে (মীৰ জুমলাৰ সৈতে অহা বুৰঞ্জীবিদ) কুঁহিয়াৰৰ তিনিবিধ প্ৰজাতিৰ খেতি কৰাৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰিছিল। ধঁপাত আছিল অসমৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ধন উপাৰ্জনকাৰী ফচল। তামোল আৰু পাণ বৃহৎ পৰিমাণে পোৱা গৈছিল আৰু এইসমূহৰ ব্যৱহাৰো আছিল বিস্তৃত।

ব্যৱহৃত সঁজুলিসমূহ আছিল প্ৰধানকৈ কৃষিভিত্তিক যেনে বাঁহৰ মৈ, খেতিত ব্যৱহৃত হাল, নাঙল, জবকা, কুঠাৰ, কাঁচী আদি। কৃষি কাৰ্যত বলদ, ম'হ আৰু কিছুক্ষেত্ৰত ঘোঁৰাৰো ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। পাহাৰীয়া এলেকাত বাস কৰা জনজাতীয় লোকসকলে *ঝুম* প্ৰথাৰে খেতি কৰিছিল। বস্ত্ৰ, ধাতু নিষ্কাষণ, কাঠ আদিক কেন্দ্ৰ কৰি কেতবোৰ সৰু-সৰু উদ্যোগ গঢ়ি উঠিছিল। হাতী দাঁতৰ উদ্যোগ, সোণ পৰিষ্কৰণ, লোহা পিটা, নিমখ উৎপাদন, তাম আৰু পিতলৰ উদ্যোগসমূহো সমানে সমৃদ্ধিশালী হৈছিল। কাঠৰ শিল্পই কিছু উচ্চ মান লাভ কৰিছিল যদিও সৰ্বোচ্ছ শিখৰত আৰোহন কৰিব পৰা নাছিল। *কুমাৰ* আৰু *হীৰা* সম্প্ৰদায়ে গ্ৰহণ কৰা মাটিৰ বাচন-বৰ্তন নিৰ্মান আছিল আন উদ্যোগ। ৰাষ্ট্ৰৰ কাঢ়া নিৰ্দেশনাৰ অধীনত ইটা নিৰ্মান উদ্যোগ ঠন ধৰি উঠিছিল।

আহোম যুগৰ আৰম্ভনিতে আমদানিৰ পৰিমান সীমিত আছিল। স্বৰ্গদেউ ৰুদ্ৰসিংহৰ দিনতহে বহিঃস্থানৰ সৈতে বাণিজ্যক উৎসাহ যোগোৱা হয়। অৱশ্যে *চৰিত পুথি*সমূহত কেতবোৰ লোকৰ উদাহৰণ পোৱা যায় যিসকলে বাণিজ্যৰ মাধ্যমেদি জীৱন নিৰ্বাহ কৰিছিল। বুৰঞ্জীসমূহত আভ্যন্তৰীণ ব্যৱসায়ৰ ক্ষেত্ৰত আহোম শাসকসকলে যোগোৱা উৎসাহৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়। আভ্যন্তৰীণ বাণিজ্যৰ বাবে আহোমসকলে বিভিন্ন বজাৰ বা *হাট*প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। সমগ্ৰ পাহাৰীয়া এলেকাৰ বাবে শদিয়া আছিল কেন্দ্ৰীয় বজাৰ। বিভিন্ন পাহাৰীয়া জনজাতীয় লোকসকলে লগত অনা গম আৰু সৈন্ধক লৱণ আদি ভৈয়ামৰ লোকসকলৰ সৈতে বিভিন্ন বস্তুৰ বিনিময়ত আদান-প্ৰদান কৰিছিল যিহেতু মুদ্ৰাৰ ব্যৱহাৰ অতি সীমিত আছিল।

ব্যৱসায়ৰ কাৰ্যাৱলীক উৎসাহ দিবলৈ বিভিন্ন *চকী* অথবা নীৰিক্ষণ দ্বাৰ নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। এইসমূহৰ তত্বাৱধানত থকা *দুৱৰীয়া বৰুৱা* অথবা *চকীয়াল বৰুৱাই* কৰ সংগ্ৰহ কৰি সামগ্ৰীৰ চোৰাং পৰিবহন নিয়ন্ত্ৰণ কৰিছিল। আহোম স্বৰ্গদেউ গৌৰীনাথ সিংহই ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ সৈতে ব্যৱসায় সম্প্ৰসাৰণৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰিছিল। বংগ আৰু মোগলসকলৰ সৈতে ব্যৱসায়ৰ বাহিৰেও ভূটান আৰু তিব্বতৰ সৈতেও অসমৰ ব্যৱসায়িক সম্পৰ্ক আছিল। তালিছৰ মতে *কড়ি*, টকা, সোণৰ মুদ্ৰা আদি আহোম সাম্ৰাজ্যত ব্যৱহৃত হৈছিল। একেদৰে কোঁচসকলৰ

মুদ্ৰা, নাৰায়ণী টকা আদিও অসমত মুদ্ৰাৰূপে ব্যৱহৃত হৈছিল।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ শুদ্ধ নে অশুদ্ধ লিখা—

(ক) চাহাবুদ্দিন তালিছ আছিল মীৰ জুমলাৰ সৈতে অহা মুছলিম বুৰঞ্জীবিদ। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

(খ) কুমাৰ আৰু হীৰাসকল নিমখ উৎপাদনৰ সৈতে জড়িত আছিল। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

(গ) তাঁতীকুছি, কমাৰকুছি আদি আছিল আহোম সাম্ৰাজ্যৰ অধীনত নগৰ কেন্দ্ৰ। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

(ঘ) সমগ্ৰ পাহাৰীয়া এলেকাৰ বাবে শদিয়া আছিল কেন্দ্ৰীয় বজাৰ। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

(ঙ) দুৰৰীয়া বৰুৱাসকলক কৰ সংগ্ৰহ আৰু সামগ্ৰীৰ অবৈধ সৰবৰাহ ৰোধ কৰিবলৈ নিয়োগ কৰা হৈছিল। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

৮.৫ ধৰ্ম

মধ্যযুগৰ অসমীয়া সমাজত ব্ৰাহ্মণ্যবাদী ধৰ্মই সৰ্বোচ্চ আসন দখল কৰিছিল। কিন্তু সময়ৰ সোঁতত এই ধৰ্মত বিভিন্ন ৰীতি-নীতি সংলগ্ন হৈ অধিক জটিল হৈ পৰাৰ ফলত সাধাৰণ ৰাইজৰ মাজত ইয়াৰ জনপ্ৰিয়তা হ্ৰাস পাবলৈ ধৰিছিল। ইন্দ্ৰজাল ভিত্তিক উপাসনা আৰু *বামাচাৰী পন্থা*, যাদু আৰু মোহিনী বানৰ অনুশীলন চলিছিল। নৱ-বৈষ্ণৱবাদী আন্দোলনৰ প্ৰসাৰৰ বহুদিনলৈকে এইধৰণৰ অনুশীলন অব্যাহত আছিল।

তান্ত্ৰিকবাদ আছিল উপাসনাৰ আন এক পদ্ধতি য'ত পশু আৰু মানুহ উভয়ৰে বলি দিয়া হৈছিল। প্ৰবাদ আছে যে কামাখ্যা, কেচাইখাইত আৰু জয়ন্তেশ্বৰীত নৰবলি দিয়া হৈছিল। স্বৰ্গদেউ গৌৰীনাথ সিংহই নিষেধাজ্ঞা জাৰি নকৰালৈকে এইসমূহৰ প্ৰচলন অব্যাহত আছিল। শাসকীয় পৰিয়াল আৰু জনজাতীয় সম্প্ৰদায়সমূহে বিভিন্ন ৰূপত শিৱ আৰু শক্তিৰ আৰাধনা কৰিছিল। ইয়াৰ উদাহৰণ পোৱা যায় শিৱ আৰু শক্তিৰ নামত নিৰ্মিত বিভিন্ন মন্দিৰ আৰু দৌলৰ পৰা। স্থানীয় লোকৰ মাজত শক্তি পূজাৰো বহুল প্ৰচলন আছিল।

সাহিত্যিক নিদৰ্শনৰ পৰা পোৱা যায় যে শংকৰদেৱৰ সময়ৰ পৰা বৌদ্ধধৰ্মৰ প্ৰচলন আছিল। পিছ ই অতি ক্ষীণভাৱে *ব্ৰজায়ন* ধাৰাৰ এক নিম্নখাপৰ তান্ত্ৰিকতাবাদৰ সৈতেহে সংপৃক্ত হৈ আছিল। কামৰূপত শিখ ধৰ্মৰ প্ৰচলন হয় গুৰু নানকৰ কামৰূপ ভ্ৰমণৰ সময়ৰ পৰা। শিখ গুৰুগৰাকীৰ কামৰূপ ভ্ৰমণৰ ফলত বহুসংখ্যক লোকে শিখ ধৰ্মৰ প্ৰতি অনুৰক্ত হয়। ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ আগমনৰ লগে লগে অসমত খ্ৰীষ্টান ধৰ্মই শিপাবলৈ ধৰে।

বিদেশী শক্তিৰ অভিযানৰ পিছত অসমত ৰৈ যোৱা মুছলমানসকলৰ দ্বাৰা ইছলাম

ধৰ্মৰ অসমত প্ৰসাৰ হ'বলৈ ধৰে। পাঁচজন *পীৰৰ দৰগাহ* ক্ৰমে শ্বাহ আখাৰ, শ্বাহ বাগমাৰ, শ্বাহ চৰণ, শ্বাহ চুফী আৰু ধুবুৰীৰ শ্বাহ কামাল হৈছে অসমত ইছলাম ধৰ্মৰ প্ৰসাৰৰ প্ৰধান হোতা। শ্বাহ মিলানো আছিল এজন *পীৰ* আৰু তেওঁ জনপ্ৰিয় আছিল *আজান পীৰ* নামেৰে। তেওঁৰ দ্বাৰা অসমীয়া ভাষাত বহুমূলীয়া ভক্তিমূলক *জিকিৰ* আৰু জাৰীসমূহ সৃষ্টি হৈছিল। আহোম ৰজাসকলে মুছলমান সন্তসকলৰ লগতে তেওঁলোকৰ পৱিত্ৰ স্থানক পৃষ্ঠপোষকতা আগবঢ়াইছিল। মুছলমান সাধুসকলৰ নামত ভূমিও আৱণ্টন দিয়া হৈছিল।

- **নৱ-বৈষ্ণৱ আন্দোলন**

ভক্তি আন্দোলনৰ সূচনা হোৱাৰ লগে লগে ধৰ্মীয় জগতত চলি থকা উত্তেজনাপূৰ্ণ সময়ছোৱাৰ অন্ত পৰিছিল। শংকৰদেৱে আৰম্ভ কৰা ভক্তি আন্দোলনটোক **মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম** বুলিও কোৱা হৈছিল। কাৰণ শংকৰদেৱক **মহাপুৰুষ** বুলি সম্বোধন কৰা হৈছিল। ধৰ্মটোৰ আনুষ্ঠানিক নাম আছিল **এক-শৰণ-ধৰ্ম**। এই ধৰ্মৰ অধিকাংশ শিক্ষাই **ভাগৱত পুৰাণ**ৰ ওপৰত আধাৰিত আছিল বাবে ইয়াক ভাগৱত ধৰ্মও বোলা হৈছিল। নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম চাৰিটা নীতিৰ ওপৰত আধাৰিত— **গুৰু**, **দেৱ**, **ভক্ত** আৰু **নাম**। শংকৰদেৱৰ মতে এই চাৰিওটা নীতিৰ আন্তঃসম্পৰ্ক আছে। এগৰাকী ভক্তই আন ভক্তসকল আৰু গুৰুৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক বজাই ৰাখিব লাগে। শংকৰদেৱে কেতিয়াও মূৰ্তি পূজাক গুৰুত্ব দিয়া নাছিল। ইয়াৰ সলনি মহাপুৰুষজনাই নতুন শিষ্যসকলক ভাগৱত শাস্ত্ৰৰ আগত সাষ্টাংগে প্ৰণিপাত ক�ৰিবলৈ কৈছিল। তেওঁ সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ লোককে শিষ্য হিচাপে আদৰি লৈছিল আৰু সম-মৰ্যদা প্ৰদান কৰিছিল। এইদৰেই শংকৰদেৱে অসমৰ সমাজত সামাজিক সমতা স্থাপন আৰু বিৰোধহীন জীৱন নিৰ্বাহৰ পথ সুগম কৰি তোলাৰ প্ৰয়াস কৰিছিল । সমূহীয়া মনোভাৱ সম্পৰ্কে থকা শংকৰদেৱৰ ধাৰণা তেওঁৰ বাণী আৰু প্ৰাৰ্থনা গৃহত **(নামঘৰ)** কৰা প্ৰাৰ্থনাসমূহৰ **(কীৰ্তন-নাম)** মাজেৰে সমাজত বিয়পি পৰিছিল। শিক্ষালাভৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ অনুষ্ঠানত পৰিণত হোৱা **সত্ৰ** সমূহ হ'ল হৈষ্ণৱ সংস্থাৰ সবাতোকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ অংশ। শংকৰদেৱে ১৪৯৪ খৃষ্টাব্দত বৰগোৱাত প্ৰথমখন সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল । সত্ৰৰ ধৰ্মীয় ক্ৰমৰ শীৰ্ষত থাকে **সত্ৰাধিকাৰ** সকল । তাৰপাছতেই **ভক্ত** আৰু **শিষ্য**সকলৰ স্থান। সত্ৰাধিকাৰসকলে কেতিয়াবা চিৰকুমাৰ ৰূপে জীৱন অতিবাহিত কৰে আৰু তেওঁলোকক **গোঁসাই** অথবা **মহন্ত** বুলি জনা যায়। তেওঁ শিষ্যসকলক নতুন ধৰ্মৰ দীক্ষা দিয়ে আৰু অন্য ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানবোৰ পৰিচালনা কৰে। ভক্ত সকল হ'ল সেৱক। তেওঁলোকে সত্ৰ বিভিন্ন কামত সহায় কৰে। সত্ৰৰ চিৰকুমাৰ সেৱকসকলক **কেৱলীয়া ভকত** বুলি কোৱা হয়। সত্ৰৰ বাহিৰত থকা সাধাৰণ ভক্তসকলক **শিষ্য** বোলা হয়।

প্ৰাচীন কালত অসমত বৈষ্ণৱবাদ অথবা বিষ্ণুক পূজা কৰাৰ প্ৰথা প্ৰচলিত আছিল। **পুষ্পভদ্ৰ গ্ৰন্থত** উল্লেখ আছে যে পাল বংশৰ ৰজা ধৰ্মপালে বৈষ্ণৱ ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল । শংকৰদেৱৰ উত্থানৰ আগতে বৰ্তি থকা বৈষ্ণৱ উপাসকসকলৰ পঞ্চৰাত্ৰ উপাসকসকলৰ সৈতে সম্পৰ্ক আছিল। **পঞ্চৰাত্ৰ** বৈষ্ণৱবাদৰ আকৌ তান্ত্ৰিক ধৰ্মাচাৰৰ সৈতে সম্পৰ্ক আছিল ।

শংকৰদেৱৰ নেতৃত্বত উত্থান ঘটা বৈষ্ণৱ সম্প্ৰদায়টোৰ ধৰ্মীয় ভেটি আছিল গীতা

আৰু **ভাগৱত পুৰাণ**ৰ শিক্ষাসমূহ । এই শিক্ষাসমূহে অনুগামীসকলৰ পথ প্ৰদৰ্শকৰ ভূমিকা লৈছিল। নৱ-বৈষ্ণৱবাদৰ উপাসকসকলে অনুগামীক কেৱল ভগৱান কৃষ্ণ অথবা বিষ্ণুৰ পৰম শক্তিৰ ওচৰত আত্মসমৰ্পণ কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিছিল। শংকৰদেৱে ঘোষণা কৰিছিল যে এগৰাকী প্ৰকৃত বিষ্ণু উপাসকে কেতিয়াও বিষ্ণুমন্দিৰৰ বাহিৰে অন্য মন্দিৰলৈ যোৱা অনুচিত। তেওঁলোকে বিষ্ণুত বাদে অন্য দেৱ-দেৱীৰ নামত আগবঢ়োৱা প্ৰসাদো গ্ৰহণ কৰিব নালাগে। আধ্যাত্মিক সিদ্ধিলাভৰ বাবে ব্ৰহ্মচাৰ্য অথবা সন্নাস ধৰ্ম পালন কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা নাই বুলি শংকৰদেৱে ভাবিছিল। তেওঁ নিঃসংকোচে মহিলাসকলকো ধৰ্মৰ দীক্ষা দিছিল।

এই নতুন বিশ্বাসৰ জনপ্ৰিয়তীই সাহিত্য ক্ষেত্ৰখনতো সৃজনশীলতাৰ জোৱাৰ তুলিছিল। শংকৰদেৱ আৰু তেওঁৰ প্ৰিয় শিষ্য তথা উত্তৰাধিকাৰী মাধৱদেৱ উভয়েই আছিল কৃতবিদ্য কবি। শংকৰদেৱে তেওঁৰ সম্পৰ্কীয় ভ্ৰাতৃ ৰামৰাইৰ সৈতে লগ লাগি ধৰ্মীয় আলোচনা, সমূহীয়া প্ৰাৰ্থনা, মাজে-সময়ে নৃত্য আৰু নাট প্ৰদৰ্শন আদি কামৰ বাবে **নামঘৰ** নামৰ প্ৰাৰ্থনা গৃহৰ জন্ম দিছিল। শংকৰদেৱৰ মহাপ্ৰয়াণৰ পাছত এই আন্দোলন বিভিন্ন সমস্যাৰ গৰাহত দুৰ্বল হৈ পৰিল। দামোদৰদেৱে আৰু হৰিদেৱৰ নেতৃত্বত উত্থান ঘটা বিভাজনবাদী ধৰ্মীয় বিশ্বাসেও নৱ-বৈষ্ণৱবাদক দুৰ্বল কৰি পেলাইছিল। ইয়াৰ উপৰি শক্তি উপাসকসকলে ৰাজকীয় পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰিবলৈ লোৱা বাবেও বৈষ্ণৱবাদে বিভিন্ন প্ৰত্যাহবানৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হৈছিল।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ খালী ঠাই পূৰণ কৰক—

(ক) স্বৰ্গদেউ ..... নিষেধাজ্ঞা জাৰি নকৰালৈকে নৰ বলিৰ প্ৰচলন অব্যহত আছিল।

(খ) ..... মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম আৰম্ভ কৰিছিল।

(গ) শংকৰদেৱৰ আবিৰ্ভাৱৰ পূৰ্বে প্ৰচলিত থকা বৈষ্ণৱ ধৰ্ম ..... ধৰ্মৰ লগত জড়িত আছিল।

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ তলত দিয়া প্ৰশ্নসমূহৰ উত্তৰ লিখক ঃ

(ক) কাক ভকত হিচাপে জনা যায়?

.....

(খ) সৰ্বসাধাৰণৰ বাবে নামঘৰসমূহে কি কি উদ্দেশ্য পুৰণ কৰিছিল?

.....

(গ) 'সত্ৰ'ৰ মুখ্য ব্যক্তিগৰাকীক কি বুলি জনা যায়।

.....

৮.৬ আহোমসকলৰ প্ৰশাসন

আহোমসকল কঠোৰ ৰীতি-নীতিৰে পৰিচালিত হৈছিল। আহোমসকলৰ প্ৰশাসন আছিল অতি দক্ষ আৰু এই ব্যৱস্থাই আহোম সাম্ৰাজ্য বিস্তাৰিত হোৱাত স্থিৰতা প্ৰদান কৰি সমগ্ৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাত আহোমৰাজ স্থাপন হোৱাত সহায় কৰিছিল।

আহোমসকলৰ প্ৰশাসনীয় ব্যৱস্থা আছিল অতি ভিন্ন আৰু ইয়াত কোনো কেন্দ্ৰ, প্ৰাদেশিক আৰু স্থানীয় প্ৰশাসনৰ বিভাজন নাছিল। আহোমসকলৰ প্ৰশাসনীয় ব্যৱস্থাত ৰজা বা স্বৰ্গদেউৰ হাতত চৰম ক্ষমতা আৰু বিষয়াবৰ্গৰ ওপৰত সৰ্বোচ্ছ কৰ্তৃত্ব আছিল। ৰজাৰ পিছতে আছিল সম্ভ্ৰান্ত শ্ৰেণীৰ মন্ত্ৰী যিসকলক *পাত্ৰ-মন্ত্ৰী* বুলি জনা গৈছিল আৰু তেওঁলোকে প্ৰশাসনীয় বিষয়ত ৰজাক পৰামৰ্শাৱলী প্ৰদান কৰিছিল। তেওঁলোকৰ ভিতৰত তিনিজনা গোঁহাই আছিল স্থায়ী আৰু বংশানুক্ৰমিকভাৱে ৰাজ্যৰ মন্ত্ৰী। তিনিওজনৰে পদৱী আছিল সমান। গোঁহাইসকলৰ পৰামৰ্শ মতে স্বৰ্গদেউয়ে কাম কৰিবলগীয়া হৈছিল। তেওঁ চৰম ৰজা ৰূপে শাসন চলাব নোৱাৰিছিল। গুৰুত্বপূৰ্ণ আলোচনাৰ বাবে *ৰৰচ'ৰাৰ* ব্যৱস্থা আছিল।

জানি থোৱা ভাল

পাত্ৰমন্ত্ৰী আছিল পাঁচজনীয়া মন্ত্ৰীৰ পৰিষদ যিসকলে ৰজাক সহযোগিতা কৰিছিল। ইয়াৰ ভিতৰত আছিল বুঢ়াগোঁহাই, ৰৰগোঁহাই, ৰৰপাত্ৰগোঁহাই, ৰৰৰুৱা আৰু ৰৰফুকন

নাগৰিক প্ৰশাসন চোৱা-চিতা কৰিবলৈ ১২ জন ফুকন আৰু ২০ জন ৰুৱাক বংশানুক্ৰমিকভাৱে বিষয়ৰাব লাভ কৰা ব্যক্তিৰ মাজৰ পৰা নিৰ্বাচন কৰা হৈছিল। এইসকল স্বৰ্গদেউৰ ওচৰত দায়বদ্ধ আছিল। প্ৰশাসনত ৰৰৰৰুৱাক সহযোগিতা কৰিছিল *চৰৰ ফুকন* বা *চৰুৱা ফুকন*ৰ এক উপদেষ্টা পৰিষদে। ৰৰফুকনক সহযোগিতা কৰিবলৈ *দিহিঙীয়া ফুকন, চেতিয়া ফুকন, পানী ফুকন, ডেকা ফুকন, ৰাজখোৱা* আৰু *পানীদিহিঙীয়াৰ* দৰে বিষয়া আছিল। ইয়াৰ লগতে *ৰৰুৱা, হাজৰিকা, শইকীয়া, ৰৰা* আদি বিষয়াও আছিল। তদুপৰি আন বহুতো বিষয়া যেনে *কটকী* (ৰাজকীয় দূত), *কাকতি* (কেৰাণী), *দলৈ* (জ্যোতিষী), *নেওগ* (সামৰিক আৰু দেৱানী উভয়) আদি।

স্থানীয় প্ৰশাসন সুচাৰুৰূপে চলিবলৈ আহোম চৰকাৰে বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ প্ৰশাসক নিয়োগ কৰিছিল। এইসকল প্ৰশাসকৰ ভিতৰত *শদিয়া খোৱা গোঁহাই, মৰঙী খোৱা গোঁহাই* আৰু *সলাল গোঁহাই*য়ে আহোম প্ৰশাসনত বিশিষ্ট স্থান দখল কৰিছিল। এই প্ৰশাসকসকলে নিজৰ নিজৰ দায়িত্বত থকা অঞ্চলৰ প্ৰশাসন চোৱা-চিতা কৰাৰ লগতে চাৰি সীমাৰ নিৰাপত্তাৰ প্ৰতিও চকু দিব লাগিছিল। সাধাৰণ অৰ্থত প্ৰশাসকসকলে আইন আৰু শৃংখলা বলৱৎ কৰিছিল, ৰাজহ সংগ্ৰহ কৰিছিল আৰু নিজৰ কৰ্তৃত্বৰ ভিতৰত ন্যায় প্ৰদান কৰিছিল। ৰাজকুমাৰ অথবা গাদীত থকা স্বৰ্গদেউসকলৰ নিকটাত্মীয়সকলক *মেলদাগীয়া* অথবা *মেলখোৱা* ৰজাৰূপে নিযুক্তি প্ৰদান কৰি স্থানীয় প্ৰশাসন চলোৱাৰ দায়িত্ব দিয়া হৈছিল।

ন্যায় প্ৰদানৰ ক্ষেত্ৰত স্বৰ্গদেউৰ দৰবাৰেই আছিল সৰ্বোচ্চ কৰ্তৃত্বশীল আৰু চৰম ক্ষমতাসম্পন্ন। স্বৰ্গদেউৰ অনুপস্থিতিত ন্যায় সোধা ফুকনে ন্যায় প্ৰদানৰ দায়িত্ব লৈছিল। *ববৰুৱা* আৰু *ফুকনৰ* আদালতৰ গোচৰৰ স্বৰ্গদেউৰ দৰবাৰত আপীল কৰাৰ ব্যৱস্থা আছিল। এই আদালত ইমানেই শক্তিশালী আছিল যে তিনিজন ডাঙৰীয়াইও ইয়াৰ ন্যায়ৰ পৰা বাহিৰত নাছিল। গ্ৰামাঞ্চলৰ সৰু-সুৰা বিবাদসমূহ নামঘৰৰ মজিয়াত, ৰাজহুৱা স্থান অথবা কোনো প্ৰভাৱশালী ব্যক্তিৰ ঘৰত গাঁৱবাসীৰ উপস্থিতিত নিষ্পত্তি কৰা হৈছিল। ইয়াক *মেলদোৱান* আখ্যা দিয়া হৈছিল। এনেধৰণৰ মেলসমূহৰ সিদ্ধান্ত সৰ্বসন্মতিক্ৰমে মানি লোৱা হৈছিল। যদি সৰ্বসন্মতিক্ৰমে এই সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰাত অসুবিধা আহিছিল তেনেহ'লে গৰিষ্ঠ সংখ্যক লোকৰ মতক অগ্ৰাধিকাৰ দিয়া হৈছিল।

আমি এতিয়া পাইক প্ৰথাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম।

- **পাইক প্ৰথা**

পাইক প্ৰথাক *খেল* প্ৰথা বুলিও জনা গৈছিল। এই ব্যৱস্থাৰ অধীনত ১৬ ৰ পৰা ৫০ বছৰ বয়সৰ ভিতৰত ৰাজ্যৰ প্ৰাপ্তবয়স্ক পুৰুষ জনসংখ্যাৰ প্ৰতিজন লোকক দেশৰ প্ৰতি সেৱা আগবঢ়োৱাৰ বাবে পাইক ৰূপে পঞ্জীয়ন কৰা হৈছিল। দেশৰ প্ৰতি দায়িত্ব পালন কৰাৰ লগতে পাইকসকলে নিজৰ গৰাকীৰ প্ৰতিও সেৱা আগবঢ়াব লাগিছিল।

পাইকসকলক বহলভাৱে দুটা ভাগত বিভক্ত কৰা হৈছিল *কাননি* আৰু *চমুৱা*। সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ কৃষক যিসকলে যুদ্ধৰ সময়ত সৈনিকৰূপে আৰু শান্তিৰ সময়ত শ্ৰমিকৰূপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰিছিল সেইসকলক *কাননি পাইক* বুলি কোৱা হৈছিল। আনহাতে এই শ্ৰেণীৰ পাইকতকৈ উন্নত অথবা ভাল ঘৰত জন্ম লাভ কৰাসকলক চমুৱা পাইক বুলি কোৱা হৈছিল। এইশ্ৰেণীৰ পাইকে *গা-ধনৰ* ৰূপত বাৰ্ষিক গাইপতি ৩ টকাকৈ আদায় দি দেশৰ প্ৰতি ব্যক্তিগত সেৱাৰ পৰা ৰেহাই পোৱাৰ সুযোগ লাভ কৰিছিল। সেইদৰে *বিলতীয়া* নামৰ আন এক শ্ৰেণীৰ পাইক আছিল যিসকলে ডাঙৰীয়াসকলৰ ব্যক্তিগত ভূমিত আধিয়াৰৰূপে কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰিছিল। *দেৱলীয়া পাইকসকলে* মন্দিৰ আৰু সত্ৰসমূহত কাৰ্য নিৰ্বাহ কৰিছিল। *বহতীয়া* পাইকসকলে নিজৰ নিজৰ পাহাৰীয়া গৰাকীৰ ঘৰত সেৱা আগবঢ়াব লগীয়া হৈছিল। *বিলতীয়া* আৰু *দেৱলীয়াসকলক* বহুকেইবিধ কৰৰ পৰা আৰু বিশেষ কিছুমান পৰিস্থিতিৰ বাহিৰে দেশৰ প্ৰতি সামৰিক সেৱা আদায় দিয়াৰ পৰা ৰেহাই দিয়া হৈছিল।

দেশৰ প্ৰতি সেৱা আগবঢ়োৱাৰ বাবদ প্ৰতিজন পাইকক বিনামূলীয়াকৈ ২ পুৰা ভূমি *গা-মাটি* ৰূপে প্ৰদান কৰা হৈছিল। পেছাদাৰী খেলৰ অধীনস্থ পাইকসকলক কৃষক বুলি বিবেচনা কৰা হৈছিল। তেওঁলোকে যেতিয়া আন কাৰ্যত লিপ্ত হৈছিল তেতিয়া তেওঁলোকৰ পৰা নিৰ্ধাৰিত কাৰ্যৰ ভিত্তিত কৰ সংগ্ৰহ কৰা হৈছিল। পাইকসকলৰ মাজত যাতে বাণিজ্যিক সম্পৰ্ক গঢ়ি উঠিব নোৱাৰে তাৰ বাবে ৰাজকীয় কৰ্তৃপক্ষই পেছাদাৰী পাইকসকলৰ ওপৰত কঠোৰ দৃষ্টি ৰাখিছিল।

পাইকসকলে যাতে পাইক বা খেল প্ৰথাৰ ভিতৰত নিজৰ দায়িত্ব সুচাৰুৰূপে পালন কৰিব পাৰে তাৰ বাবে তেওঁলোকক শেন দৃষ্টিৰে চোৱা-চিতা কৰা হৈছিল। প্ৰতি ২০ জন পাইকৰ ওপৰত *বৰা* উপাধিৰ এজন বিষয়া নিয়োগ কৰা হৈছিল। তেওঁৰ ওপৰত প্ৰতি ১০০ জন পাইকৰ

দায়িত্বত আছিল *শইকীয়া*। ইয়াৰ পিছতে প্ৰতি ১০০০ জন পাইকক চলোৱাৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা হৈছিল *হাজৰিকাৰ* ওপৰত। *হাজৰিকাৰ* ওপৰত আছিল *বৰুৱা* যিজনে ২০০০ জন পাইকক চলাইছিল। ইয়াৰ পিছতে *ৰাজখোৱাৰ* দায়িত্বত ৩০০০ জন পাইক আৰু *ৰাজখোৱাৰ* ওপৰত *ফুকনে* ৬০০০ জন পাইকক চলাইছিল।

ওপৰত উল্লেখ কৰা অনুসৰি পাইক প্ৰথা উজনি অসমত কলিয়াবৰৰ পৰা শদিয়ালৈকে প্ৰচলিত আছিল। কামৰূপত মোগলসকলে প্ৰৱৰ্তন কৰা *পৰগণা প্ৰথা* প্ৰচলিত আছিল। কামৰূপ দখল কৰাৰ পিছত আহোমসকলে প্ৰশাসনীয় প্ৰয়োজন পূৰণ কৰিবলৈ পাইক প্ৰথাৰ সৈতে পৰগণা ব্যৱস্থাক মিশ্ৰিত কৰি অব্যাহত ৰাখিছিল। এই ব্যৱস্থাত কামৰূপক ২৬ টা পৰগণাত বিভক্ত কৰা হৈছিল। প্ৰতিটো পৰগণাৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা হৈছিল এজন চৌধুৰীৰ ওপৰত। নিজৰ দায়িত্ব সুচাৰুৰূপে পালন কৰাৰ বাবদ চৌধুৰীয়ে নিজৰ অধীনত এটুকুৰা ভূমি লাভ কৰিছিল। এটা পৰগণাক আকৌ ৪ বা ৫ খন গাঁৱৰ সমষ্টিৰে *তালুক*ত বিভক্ত কৰা হৈছিল। *তালুকৰ* দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা হৈছিল একোজন *তালুকদাৰক।* নিজৰ দায়িত্ব পালন কৰাৰ বাবদ *তালুকদাৰক*সকলৰ নামত ভূমি আৱণ্টন কৰা হৈছিল। *তালুকদাৰক*সকলক দায়িত্ব পালন কৰাত সহযোগিতা আগবঢ়াইছিল *ঠাকুৰিয়া* আৰু *পাটগিৰিৰ* দৰে কনিষ্ঠ বিষয়াই। এওঁলোককো পাৰিশ্ৰমিকৰ ৰূপত ভূমি প্ৰদান কৰা হৈছিল।

- **সামৰিক প্ৰশাসন**

আহোমসকলৰ এক অতি দক্ষ সামৰিক সংগঠন আছিল। আহোম সেনাৰ এক উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য এইয়ে যে ইয়াত সমাজৰ সকলো শ্ৰেণীৰ লোক আছিল। পাইক প্ৰথাৰ অধীনত আহোম সাম্ৰাজ্যৰ সকলো সক্ষম ব্যক্তিয়ে বাধ্যতামূলকভাৱে সামৰিক সেৱা আগবঢ়াব লগীয়া হৈছিল। ইয়াৰ লগতে প্ৰয়োজনৰ সময়ত ভূঞাসকল আৰু আন আন মুৰব্বীসকলে সৈন্যৰ যোগান ধৰিছিল

উজনি অসমত বৰবৰুৱা আৰু নামনি অসমত বৰফুকনে সেনাধ্যক্ষৰ দায়িত্ব পালন কৰিছিল। জৰুৰীকালীন পৰিস্থিতিত গোঁহাইসকল, ৰাজকুমাৰ আৰু আনকি স্বৰ্গদেউয়ে নিজে যুদ্ধত নেতৃত্ব প্ৰদান কৰিছিল। আহোম সেনাত বিষয়াসকলৰ নিয়মীয়া পদোন্নতিৰ ব্যৱস্থা আছিল।

আহোম সেনাত পদাতিক, নৌবাহিনী, হিলৈদাৰী, গজবাহিনী, অশ্বাৰোহী আৰু চোৰাংচোৰা এইসমূহ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল। অসমীয়া সেনাৰ দক্ষতা আৰু মান আছিল অতি উচ্চ পাৰ্চী বুৰঞ্জীবিদৰ লেখনীতো ইয়াৰ উল্লেখ আছে। পদাতিক সেনাৰ শক্তি আছিল অতি উচ্চ। আহোম সেনাৰ এক অবিচ্ছিন্ন অংগ আছিল নৌসেনা। *নাওশলীয়া ফুকনৰ* অধীনত নৌ সেনাবাহিনীৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰা হৈছিল। *বাছাৰী* অৰ্থাৎ যুদ্ধ জাহাজসমূহ আছিল অতি শক্তিশালী আৰু দীৰ্ঘস্থায়ী। ইয়াত বৃহৎ বৃহৎ হিলৈ সংলগ্ন কৰাৰ লগতে এই ধৰণৰ নাওসমূহে ৭০-৮০ জন ব্যক্তি কঢ়িয়াই নিব পাৰিছিল। বৃহৎ নাও নিৰ্মাণৰ বাবে প্ৰথমে গড়গাওঁ আৰু পৰৱৰ্তী সময়ত ৰংপুৰত *ৰবনাওশাল* নামৰ নাও নিৰ্মাণৰ কাৰখানা আছিল। ইয়াৰ লগতে গড়গাঁও, জয়পুৰ, মাজুলী আৰু দেৰগাঁৱত *নাওশাল* নামৰ সৰু-সৰু কাৰখানসমূহ আছিল।

আহোম যুদ্ধৰ এক অভিন্ন অংগ আছিল হিলৈসমূহ। আহোম সেনা আছিল বিভিন্ন বন্দুক, তলা, হিলৈ আদি নিৰ্মাণত নিপণ। আগ্নেয়াস্ত্ৰ আৰু খাৰ বাৰুদ উৎপাদনৰ দায়িত্বত আছিল *খাৰঘৰীয়া ফুকন* নামৰ এজন বিষয়া। গজবাহিনীৰ দায়িত্বত আছিল *হাতী বৰুৱা*। বিভিন্ন দুৰ্গ-ভেঁটা আদি ভাঙিবলৈ আৰু হাবি-বন পৰিষ্কাৰ কৰি সেনা আগবাঢ়িব পৰাকৈ বাট মুকলি কৰিবলৈ হাতী ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। অশ্বাৰোহী সেনাৰ দায়িত্বত আছিল *ঘোঁৰা বৰুৱা*। তেওঁ ঘোঁৰাসমূহৰ তত্বাৱধান কৰিছিল। জাতি, বয়স, ৰং আৰু আকৃতি অনুসৰি ঘোঁৰাসমূহক বিভিন্ন গোটত ভাগ কৰাটো ঘোঁৰা বৰুৱাৰ দায়িত্ব আছিল।

আহোমসকলৰ চো�ৰাংচোৰা ব্যৱস্থা আছিল অতি উচ্চমানৰ। যিকোনো অভিযানৰ প্ৰাক্ ক্ষণত শত্ৰুৰ শিবিৰলৈ চোৰাংচোৰা প্ৰেৰণ কৰি তেওঁলোকৰ শক্তি আৰু যুদ্ধৰ কৌশলৰ বিষয়ে তথ্য আহৰণ কৰিবলৈ ব্যৱস্থা লোৱা হৈছিল। যুদ্ধক্ষেত্ৰসমূহত আহোমসকলে দূৰ্গ নিৰ্মাণ কৰিছিল। অনুৰূপ ব্যৱস্থাৰে গুৱাহাটী, যোগীঘোপাত দূৰ্গ নিৰ্মাণ কৰি স্থানসমূহ শক্তিশালী কৰি তোলা হৈছিল। যুদ্ধৰ প্ৰধান অস্ত্ৰসমূহ আছিল তৰোৱাল, যাঠী, কুঠাৰ, ধনু-কাঁড় আদি। সৈনিকসকল গেৰিলা যুদ্ধৰ নীতি-নিয়মত পাকৈত আছিল।

অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ শুদ্ধ নে অশুদ্ধ উল্লেখ কৰক—

ক) নেওগসকল আছিল আনুষ্ঠানিকভাৱে কেৰাণী। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

খ) আগ্নেয়াস্ত্ৰ আৰু খাৰ-বাৰুদ উৎপাদনৰ দায়িত্ব আছিল খাৰঘৰীয়া ফুকনৰ। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

গ) নৌসেনাৰ দায়িত্ব আছিল নাওশলীয়া ফুকনৰ। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

ঘ) একোটা তালুক চৌধুৰীৰ অধীনত অৰ্পণ কৰা হৈছিল। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ তলৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়ক—

ক) গা-মাটি বুলিলে কি বুজে?

.....

খ) কানৰি পাইক কাক কোৱা হৈছিল?

.....

গ) মেলদোৱান কি?

.....

ঘ) আহোমসকলৰ দিনৰ দুৰ্গযুক্ত দুখন নগৰৰ নাম উল্লেখ কৰা।

.....

ঙ) আহোমসকলৰ দিনত সৈনিকসকলে ব্যৱহাৰ কৰা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰা।)

.....

৮.৭ অধ্যায়টোৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

এই অধ্যাযটি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- আহোমসকলৰ দিনৰ সমাজ আৰু ৰাইজৰ জীৱনশৈলীৰ বিষয়ে বহুতো কথা জানিব পাৰিলে।
- আহোম যুগৰ ব্যৱসায়-বাণিজ্য আদি অৰ্থনৈতিক দিশৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ বিভিন্ন তথ্যৰ সন্ধান পালে।
- আহোমসকলৰ দিনৰ ধৰ্মীয় পৰম্পৰা সম্বন্ধে জানিব পাৰিলে।
- নৱ-বৈষ্ণৱ আন্দোলন আৰু অসমীয়া সমাজত ইয়াৰ প্ৰভাৱ সম্বন্ধে আলোচনা পঢ়িলে।
- আহোমসকলৰ দিনৰ প্ৰশাসনীয় ব্যৱস্থা বিশেষকৈ পাইক প্ৰথাৰ বিষয়ে জানিব লগীয়া বহুত তথ্য লাভ কৰিলে।

৮.৮ প্ৰসংগ পুথি

1) Barpujari, H.K. (2003): *The Comprehensive History of Assam,* Vol. II & III 2nd edn, Publication Board Assam, Guwahati.
2) Baruah, S.L., (1996): *A Comprehensive History of Assam,* Munshiram Manoharlal, Delhi.
3) Bhuyan, A.C., (1999): *Political History of Assam,* Assam Publication Board, Vol. II & III 2nd edn, Guwahati.

৮.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ক) দৈৱজ্ঞ।

খ) কথা গুৰুচৰিত।

গ) মাধৱ কন্দলী।

ঘ) চকলং।

ঙ) পাইক।

চ) চমুৱা।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ

ক) শুদ্ধ।

খ) অশুদ্ধ।

গ) অশুদ্ধ।

ঘ) শুদ্ধ।

ঙ) শুদ্ধ।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ

ক) গৌৰীনাথ সিংহ।

খ) শংকৰদেৱ।

গ) পঞ্চৰত্ন ।

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) ভকতসকল আছিল সেইসকল শিষ্য যিসকলে হিচাপ-পত্ৰ চোৱা-চিতাৰ কাম সম্পন্ন কৰিছিল। অবিবাহিত ভকতসকলক কেৱলীয়া ভকত বুলি কোৱা হৈছিল।

(খ) নামঘৰসমূহ আছিল এনেধৰনৰ প্ৰাৰ্থনা গৃহ য'ত ধৰ্মীয় আলোচনা, সমূহীয়া প্ৰাৰ্থনা, সময়সাপেক্ষে নৃত্য আৰু অভিনয় প্ৰদৰ্শন কৰা হৈছিল।

(গ) সত্ৰাধিকাৰ।

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ

ক) অশুদ্ধ।

খ) শুদ্ধ।

গ) শুদ্ধ।

ঘ) অশুদ্ধ।

৬ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) দেশৰ প্ৰতি আগবঢ়োৱা সেৱাৰ বাবদ প্ৰতিজন পাইকক বিনামূলীয়াকৈ ২ পুৰা কৃষিযোগ্য ভূমি প্ৰদান কৰা হৈছিল। এই ভূমিক কোৱা হৈছিল গা-মাটি।

(খ) স্বাভাৱিক অৱস্থাত শ্ৰমিকৰূপে দেশৰ প্ৰতি সেৱা আগবঢ়োৱা পাইকসকলক কোৱা হৈছিল কানৰি পাইক।

(গ) গ্ৰামাঞ্চলৰ সৰু-সুৰা বিবাদসমূহ নামঘৰৰ মজিয়াত, ৰাজহুৱা স্থান অথবা কোনো প্ৰভাৱশালী ব্যক্তিৰ ঘৰত গাঁৱবাসীৰ উপস্থিতিত নিষ্পত্তি কৰা হৈছিল। ইয়াক মেলদোৱান আখ্যা দিয়া হৈছিল।

(ঘ) গুৱাহাটী আৰু যোগীঘোপা।

(ঙ) যুদ্ধৰ সময়ত ব্যৱহৃত অস্ত্ৰসমূহ আছিল তৰোৱাল, যাঠী, কুঠাৰ, ধনু-কাঁড় আদি।

৮.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

বস্তুধৰ্মী প্ৰশ্ন (প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ৫০টা শব্দৰ ভিতৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ সত্ৰসমূহে উদগনি যোগোৱা বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ নৃত্যৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ সত্ৰাধিকাৰৰ দায়িত্ব কি আছিল?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ বাছাৰী কি?

প্ৰশ্ন ৪ ঃ বিলতীয়া পাইক কাক কোৱা হৈছিল?

চমু প্ৰশ্ন (প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ১৫০টা শব্দৰ ভিতৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ প্ৰতিষ্ঠাপকৰ দেহাৱসানৰ পিছত নৱ-বৈষ্ণৱবাদী আন্দোলনে সন্মুখীন হোৱা প্ৰত্যাহ্বানৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ অসমত ভক্তি আন্দোলনক কিয় মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম আখ্যা দিয়া হয়?

চমু টোকা লিখক

(ক) আহোমসকলৰ দিনত বাণিজ্য।

(খ) তান্ত্ৰিকবাদ।

(গ) আহোমসকলৰ ন্যায়িক প্ৰশাসন।

(ঘ) পাইক প্ৰথা।

ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ৩০০-৫০০টা শব্দৰ ভিতৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ আাহোমসকলৰ প্ৰশাসনীয় ব্যৱস্থাৰ বিষয়ে বৰ্ণনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ নৱ-বৈষ্ণৱ আন্দোলন আৰু সমাজত ইয়াৰ প্ৰভাৱ ব্যাখ্যা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ আহোম যুগত প্ৰচলিত সামাজিক সংগঠনৰ ওপৰত আলোকপাত কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ চাহাবুদ্দিন তালিছৰ লেখনিত উল্লেখ থকা অনুসৰি আহোমসকলৰ দিনত অসমৰ অৰ্থনৈতিক পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

*** ***** ***